

Erau evrei.

Erau evrei.

Erau evrei.

O minoritate care a trăit timp de sute de ani în mijlocul unei societăți creștine și, uneori, într-o lume religioasă care era diferită de a lor aproape în toate privințele. Evreul trăia după un alt calendar, ținea Șabatul în locul zilei de duminică, mânca potrivit legilor cașrutului, se ruga în sinagogă și nu în biserică, își sărbătorea propriile sărbători și nu accepta credința creștină, care era un element central în viața majorității populației din jurul său.

În sate și târguri, evreii și creștinii puteau trăi unii lângă alții timp de generații, să facă negoț între ei și chiar să aibă relații bune de vecinătate. Dar diferența religioasă rămânea vizibilă. Evreul era om al locului și, totuși, uneori rămânea și „celălalt”.

Chiar și peisajul însuși spunea această poveste.

În multe sate și târguri, sinagoga era adesea o construcție simplă și modestă din lemn. Era centrul vieții evreiești, dar era și o construcție vulnerabilă. În vreme de război sau pogromuri, era de ajuns un singur foc pentru ca ea să dispară în câteva ore.

În fața ei se afla adesea biserica, construită din piatră sau cărămidă, cu turn și clopote, o construcție care părea că aparține pământului însuși și că poate rămâne în același loc timp de generații. Este ceva simbolic în aceasta. Biserica reprezenta religia majorității și lumea din jurul evreului. Sinagoga reprezenta o comunitate care putea trăi acolo sute de ani și, totuși, să știe cât de fragilă era existența ei.

Când o sinagogă din lemn lua foc, nu ardea doar o clădire. Ardeau în ea cărți, amintiri, nume și generații de rugăciune. Uneori biserica din centrul satului rămânea în picioare încă mulți ani, în timp ce din lumea evreiască ce fusese lângă ea aproape că nu mai rămânea niciun semn.

Iar când veneau războiul, foametea, revoluția sau destrămarea puterii, această diferență devenea și mai periculoasă. Istoria cunoștea deja acest fenomen. De la pogromurile lui Hmelnițki din secolul al XVII-lea, prin valurile de pogromuri din Imperiul Rus, aceeași teamă revenea mereu: atunci când ordinea se destramă și mulțimea caută un vinovat, evreul poate deveni din om al locului un străin în doar câteva ore.

Chiar și după încheierea războiului în anul 1918, mișcarea refugiaților nu a încetat. Revoluția Rusă și războiul civil care a urmat i-au împins pe mulți evrei spre vest. La est de Basarabia se desfășurau războaie, pogromuri și tulburări, iar familiile luau din nou ceea ce puteau duce și fugeau.

Erau evrei.

Pentru unii dintre ei, râul Nistru era granița dintre două lumi. La est era Ucraina tulburată, iar la vest Basarabia, care se afla deja sub stăpânire românească. Încerc să mi-i imaginez.

Un tată și o mamă cu copii mici, o singură valiză, poate un sac cu câteva haine. În urmă rămânea casa, iar înaintea lor era un loc despre care nu știau dacă îi va primi. Ca de atâtea ori în istoria evreiască, nu întrebau unde le va fi mai bine. Căutau înainte de toate un loc unde să poată trăi. Și astfel au trecut încă generații.

Comunitățile evreiești din Basarabia, care și ele ieșiseră din război sărace și lovite, au încercat să ajute. Au înființat comitete, au strâns bani, au găsit hrană și locuri de cazare. Mai târziu a venit și ajutorul unor mari organizații evreiești din afara regiunii.

Când mă gândesc la mama mea și la cei din generația ei, înțeleg că ei au crescut în această lume. Erau copii în anii douăzeci și treizeci, dar în jurul lor trăiau oameni care își pierduseră deja o dată casa, trecuseră o graniță și o luaseră de la început.

Mama mea s-a născut la Volintiri în anul 1919, la numai un an după încheierea Primului Război Mondial. S-a născut într-o realitate nouă: satul în care s-a născut era același sat, dar țara nu mai era aceeași țară. Puterea era alta, granițele se schimbaseră, iar limbile oficiale se schimbaseră.

Așa arăta viața în această parte a Europei. Un om se putea naște sub o stăpânire, putea crește sub o a doua stăpânire și, fără să se mute din casă, să se trezească într-o altă țară.

Nimeni din satul Volintiri nu putea ști că peste puțin mai mult de douăzeci de ani va veni o catastrofă mult mai mare și că viața evreiască, care existase în Basarabia și Bucovina timp de generații, aproape va dispărea.

Când mă întorc astăzi la Volintiri, nu mă întorc doar în satul în care s-a născut mama mea. Mă întorc și într-o lume care a existat între două războaie și între două imperii care au dispărut o lume care încerca să-și revină după primul război, fără să știe că următorul război o aștepta deja dincolo de orizont.

În anul 2026, deja puțini își mai amintesc cum tata sau mama spuneau simplu: „Sunt din Basarabia” sau „Sunt din Bucovina”. Nepoții poate își mai amintesc că bunicul și bunica au supraviețuit Holocaustului, dar ce a fost înainte de aceasta? Cum arăta viața lor, în ce limbă vorbeau, cu ce se ocupau, pe ce străzi și în ce sate au crescut și ce era acea lume întreagă care exista acolo înainte ca totul să se schimbe? Despre aceasta se știe deja mult mai puțin. Și astfel, încetul cu încetul, nu numai oamenii au dispărut, ci și lumea din care au venit. Ea a rămas în urmă, acoperită de aceleași cețuri ale trecutului.